Wojewoda Pomorski
Wydział Przemysłu i Handlu

Nr. VI. A. 668/30.

Toruń, dnia 8-go lutego 1930 r.

Sprawozdanie

Wojewódzkiego Wydziału Przemysłu i Handlu w Toruniu

o działalności władz przemysłowych, oraz o stanie przemysłu

w Województwie Pomorskiem

za rok 1929.

427

C Z Ę Ś Ć „B."

Uwagi ogólne.

Rok 1929 był pod względem gospodarczym dla całej Polski ciężki, nic więc dziwnego, że trudności gospodarcze dały się odczuć i na Pomorzu i to dotkliwiej, niż w innych dzielnicach Rzeczypospolitej. Pomorze bowiem, przeżywając z resztą Polski wszelkie wahania konjunkturalne, ma swoje specjalne przyczyny, dla których recesja ogólna przybrała tu ostrzejsze niż gdzieindziej formy, w związku z czem w roku ubiegłym byliśmy świadkami stale wzrastających trudności gospodarczych ujawniających się w postaci zmniejszenia się produkcji, konsumcji i obrotów i znajdującej swój wyraz w szeregu rezolucyj, powziętych w ciągu całego roku przez zrzeszenia gospodarcze na Pomorzu. Nie ulega bowiem kwestji, że Pomorze jest w trudniejszych warunkach gospodarczych niż inne dzielnice Polski. Przyczyny tego stanu rzeczy tkwią przedewszystkiem w położeniu geograficznem Pomorza. Znaczna bardzo odległość od źródeł węgla i podstawowych surowców z jednej strony, a konieczność eksportowania gotowych wyrobów na odległe rynki wewnętrzne /Warszawa, G. Śląsk/ i zagraniczne /Państwa południowo-europejskie/ zmniejszają w poważnym stopniu zdolność konkurencyjną pomorskich fabryk. Stan ten pogorszył się w roku ubiegłym o tyle, że została wprowadzona nowa taryfa towarowa, podwyższająca poważnie koszta przewozów, które już przedtem dawały się tutejszemu przemysłowi poważnie we znaki. Różnice na frachtach mogą być do pewnego stopnia skompensowane przez dobrą organizację i nowoczesne urządzenia techniczne, co znów wymaga poważnych inwestycyj przeważnie nieosiągalnych w obecnych warunkach kredytowych. W roku sprawozd. również dotkliwiej niż w latach poprzednich tutejszemu życiu gospodarczemu dało się we znaki bezpośrednie sąsiedztwo W.M.Gdańska i płynące ztąd konsekwencje. W.M.Gdańsk

-nawet w warunkach normalnych- b. poważny i uprzywilejowany pod względem podatkowym, kredytowym i finansowym konkurent dla przemysłu a zwłaszcza handlu pomorskiego- korzysta ze specjalnych przywilejów w dziedzinie kontyngentów nieoclonych towarów importowanych, przeznaczonych na własne potrzeby jego mieszkańców. Jednakże kontyngenty te widocznie własne potrzeby Gdańska przekraczają, faktem bowiem jest, że towary te przedostają się na Pomorze, czyniąc tutejszym sferom gospodarczym b. poważną konkurencję. Pozatem jest rzeczą znaną, że północne powiaty Pomorza zaopatrują się w Gdańsku w artykuły /przedewszystkiem węgiel/, dowożone tam z Polski z zastosowaniem taryfy kolejowej eksportowej, co świadczy o zachodzących na tem tle nadużyciach i rujnuje handel pomorski. Położenie gospodarcze Pomorza pogarsza i ta okoliczność, że jedynie na terenie b. dzielnicy pruskiej pobierany jest dodatek komunalny do podatku dochodowego. Że obciążenie życia gospodarczego z tego tytułu jest poważne świadczy o tem fakt, iż dodatek ten stanowi przeciętnie 30 % wpływów w budżetach pomorskich samorządów. Oczywiście stan taki zmniejsza zdolność konkurencyjną tutejszych warsztatów wytwórczych i handlowych w porównaniu z analogicznemi przedsiębiorstwami w innych dzielnicach, które tego ciężaru nie ponoszą.

Dalszą -bodaj czy nie najważniejszą- przyczyną pogorszenia się stosunków gospodarczych na Pomorzu jest katastrofalne położenie tutejszego rolnictwa, mające swoje źródło w spadku cen żyta i ziemniaków poniżej opłacalności. Jeżeli sprawa ta jest uznana w całej Polsce za najgróźniejszy moment obecnych stosunków gospodarczych, to tembardziej czynnik ten musiał się odbić ujemnie na stosunkach pomorskich, gdzie przemysł i handel przeważnie jest uzależniony od rolnictwa i gdzie wstrząs, spowodowany tym stanem rzeczy w sferach ziemiańskich jest specjalnie głęboki- gospodarka bowiem rolna w tutejszych warunkach, przy lichej glebie

i ostrym klimacie wymaga większych niż gdzieindziej środków obrotowych, których dopływ został w ostatnich czasach zupełnie zahamowany, przez co rolnik, jako konsument wyrobów przemysłowych i główna dźwignia obrotów handlowych stracił prawie całą swoją aktywność. Brak dopływu gotówki z tego źródła do handlu i przemysłu ogromnie pogłębił głód kredytowy na Pomorzu i zachwiał całym szeregiem nawet poważnych firm. Poprawa zatem sytuacji w rolnictwie jest jednym z naczelnych postulatów całego życia gospodarczego na Pomorzu. Ten głód kredytowy tembardziej zasługuje na uwagę czynników miarodajnych i powinien być w miarę możności zaspokojony, że stwarza on na Pomorzu bardzo podatny teren dla penetracji kapitałów obcych - przedewszystkiem niemieckich, które oddawna już i nie bez rezultatu na Pomorzu prowadzą politykę aktywną w kierunku wykupywania nieruchomości z rąk polskich, a które nieomieszkają z obecnych trudności gospodarczych skorzystać, aby powiększyć niemiecki stan posiadania i wzmocnić jeden z najważniejszych argumentów niemieckiej polityki rewindykacyjnej w stosunku do Pomorza. 6

Ciasnota, panująca na rynku gotówkowym, doprowadziła do inflacji wekslowej, przyczem weksel jako środek płatniczy dużo stracił na swej pewności dzięki poważnej niewypłacalności wystawców rekrutujących się w znacznym procencie ze sfer rolniczych. Ilość protestowanych weksli stale wzrasta i wahała się podług informacji zebranych w poważnych bankach przez tutejszą Izbę Przemysłowo-Handlową - od 10% w maju do 24% we wrześniu. Oprócz ciasnoty gotówkowej przyczynia się do tego i ta okoliczność, że brak jednolitego ustawodawstwa cywilnego i handlowego, co w dotkliwy sposób ogranicza czynności bankowe. Fakt, że likwidacja zaprotestowanego weksla trwa bardzo długo stwarza typ niesumiennych dłużników i obciąża dług poważnemi kosztami procesowemi. Do tego dochodzi coraz częstsze uciekanie się firm do nadzorów sądowych, które niezawsze są przyznawane z dostateczną wnikliwością, co powoduje

ogromne trudności w obrotach handlowych i paraliżuje stosowanie konkretnych programów gospodarczych w polityce kredytowej banków prywatnych.

Sytuacja powyższa na Pomorzu, która ze względu na jego specjalne znaczenie w splocie ogólno- państwowych interesów, na tło polityczne, na jakiem się tu rozgrywa walka o stan posiadania, i na możność wywiązania się gospodarczych czynników na Pomorzu z roli najbliższego strażnika morza, spowodowała wzmocnioną w ciągu całego roku sprawozdawczego działalność organizacji gospodarczych w kierunku należytego oświetlenia panujących na Pomorzu stosunków ekonomicznych i wysunięcia szeregu postulatów, zmierzających do zaradzenia złemu i wzmocnienia pomorskiego frontu gospodarczego, co ze względu na panujące stosunki, penetrację kapitałów pochodzenia niemieckiego i nieuniknione zaostrzenie się walki o stan posiadania po zawarciu traktatu handlowego z Niemcami, - wydaje się koniecznem. Akcja ta doprowadziła do powstania w końcu roku naczelnej organizacji gospodarczej Pomorza pod nazwą „Rada Zrzeszeń Gospodarczych Pomorza", która jest wyrazem zupełnej konsolidacji w dziedzinie programu gospodarczego na tutejszym terenie.

Do „Rady " tej przyłączyły się najpoważniejsze organizacje prywatne gospodarcze ze wszystkich dziedzin życia gospodarczego, a mianowicie: rolnictwa, przemysłu, handlu, rzemiosła, bankowości i spółdzielczości. „Rada Zrzeszeń Gospodarczych Pomorza" uchwaliła już regulamin i zasadniczy program swoich prac. Na naczelnym miejscu Rada ta stawia konieczność zasilenia życia gospodarczego na Pomorzu kredytem długoterminowym, który mógł by wydźwignąć Pomorze z jego trudności gospodarczych i stworzyć przeciwwagę kredytom, płynącym ze źródeł niemieckich, które, jak stwierdzono, wciągu ostatnich trzech lat obciążyły hipoteki nieruchomości na Pomorzu poważną sumą 50.000.000.-zł., a które w licznych wypadkach mogą być traktowane jako faza przejściowa do przejścia danych objektów w ręce niemieckie. Zważywszy, iż stan

posiadania Niemców na Pomorzu w stosunku do ich liczebności /11,2 % ogółu ludności/ jest nieproporcjonalnie wysoki i wynosi

w rolnictwie średniem /ponad 50 ha/ -		43,2 %
większem / " 180 ha/-		61 - %
w przemyśle	. . . .	31,3 %
w handlu	. . . .	25,7 %
w koncesjach monopolu spirytusowego	. .	25 - %,

oraz z uwagi na rzeczywiście ciężkie i gorsze niż gdzieindziej położenie gospodarcze Pomorza- należy postulat ten uznać za słuszny i dyktowany względami na polską rację stanu na Pomorzu. Bank Gospodarstwa Krajowego, który w obecnych warunkach może być traktowany za jedyne aktywne źródło kredytu, mógł niestety w roku sprawozdawczym tylko w bardzo ograniczonej mierze uczynić zadość potrzebom życia gospodarczego w tej dziedzinie. Mianowicie przemysł otrzymał z tego źródła kredytu 3.347.000.-, rzemiosło 1,514.0 handel 425.000.- Pozatem niewielkie kredyty wpłynęły drogą pośrednią przez Kom.Kasy Oszczędności i spółdzielnie kredytowe. Zestawiając liczby te z ogólną ilością placówek gospodarczych /ca 12.000 przedsiębiorstw handlowych, 11.000 rzemieślniczych i 3000 przemysłowych/, oraz z natężeniem głodu kredytowego, widzimy że kredyty te są niewystarczające i że w interesie dobrze zrozumianej polskiej racji stanu na Pomorzu należy akcję kredytową ożywić przynajmniej w granicach wniosków, złożonych przezemnie w tych sprawach władzom Centralnym.

W dalszym ciągu za słuszny postulat należy uznać dążenie do nowelizacji ustawy o państwowym podatku przemysłowym, a mianowicie jej części, dotyczącej podatku obrotowego, który w obecnej formie rujnuje kupiectwo, podraża towary oraz ogranicza konsumcję i uniemożliwia wszelką kapitalizację.

Postulat ten zresztą nie wymaga bliższego uzasadnienia, gdyż słuszność jego jest już nawet przez czynniki rządowe uznana, chodzi tylko o jaknajszybsze przeprowadzenie nowelizacji w duchu

pożądanym. Odnośnie do spraw ubezpieczeń społecznych, przeciw którym Rada jednak zasadniczo nie występuje, należy stwierdzić, że obciążają one życie gospodarcze poważnie i niewspółmiernie do uzyskanego efektu socjalnego. Instytucje ubezpieczeń społecznych są właściwie w obecnych warunkach jedynem polem,gdzie się odbywa kapitalizacja i to bez wyraźnego pożytku dla życia. Rezerwy, gromadzące się w tych instytucjach,powinny w postaci dogodnych kredytów zwrócić do życia gospodarczego lub też wziąć czynny udział w ożywieniu budownictwa mieszkaniowego. Szczególnie wskazanemi były by lokaty tych rezerw w listach zastawnych.

W dziedzinie taryf kolejowych zamiast ulg,o które przemysł i handel pomorski się oddawna upominał - rok sprawozdawczy przyniósł ogólną podwyżkę. Jest ona specjalnie dotkliwa zwłaszcza dla Pomorza, które ze względów geograficznych i tak było w znacznie gorszem położeniu od okręgów położonych bliżej źródeł surowców /węgiel, żelazo, nafta/ i bliżej pojemnych rynków zbytu. Podwyżka ta oczywiście zaważyła poważnie na kosztach produkcji, ponieważ jednakże weszła ona w życie w okresie recesji gospodarczej -nie mogła być w stopniu dostatecznym w kalkulowana do cen sprzedażnych, gdyż musiało by to wpłynąć ujemnie na i tak już bardzo utrudniony i ograniczony zbyt. Stan taki sytuację gospodarczą na Pomorzu pogorszył i znowu przesunął na czas nieokreślony wszelkie inwestycje i renowacje w przemyśle, które są od dłuższego czasu niezbędne i które jedynie mogły by do pewnego stopnia stworzyć równoważnik niekorzystnego położenia Pomorza w stosunku do wiekszych centrów gospodarczych. Nie ulega również kwestji, że podwyżka taryf przewozowych m.in. na artykuły budowlane stworzy nową trudnośc w rozbudowie miasta Gdyni, które i tak zostało przez port zdystansowane.W tych warunkach osiedlanie się przemysłu i handlu w Gdyni na większą skalę jest utrudnione,co oczywiście nie pozostanie bez wpływu na tempo aktywizacji naszego wybrzeża.

Wszystkie wyżej opisane okoliczności przyczyniły się do znacznej redukcji stanu zatrudnienia w przemyśle i produkcji. Wynika to przedewszystkiem z porównania stanu bezrobocia w r.1929 z liczbami z tych samych okresów r.1928. Liczby poniżej podane zawierają i robotników rolnych, jednakże są one charakterystyczne wógole dla całego układu stosunków gospodarczych na Pomorzu.

Cyfry te wynosiły w końcu poszczególnych miesięcy :

Miesiąc	Ilość bezrobotnych zarejestrowanych. r.1928	r.1929	Procentowy wzrost bezrobocia.
Styczeń	8.877	12.731	42 %
Luty	8.006	13.898	72 %
Marzec	6.576	11.991	81 %
Kwiecień	4.912	9.491	93 %
Maj	3.400	6.312	86 %
Czerwiec	1.679	2.986	79 %
Lipiec	1.137	2.858	150 %
Sierpień	1.232	2.221	97 %
Wrzesień	1.250	2.477	98 %
Październik	1.514	3.675	145 %
Listopad	2.845	6.325	120 %
Grudzień	8.209	11.695	42 %

Wprawdzie na wyżej wykazane różnice w stanie bezrobocia na niekorzyść r.1929 pewien wpływ mają zmiany organizacyjne w rejestracji, a przedewszystkiem powszechniejsze niż dawniej rejestrowanie się bezrobotnych, to jednakże nawet po uwzględnieniu tej okoliczności stwierdzić należy że przeciętnie ilość bezrobotnych w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła bardzo poważnie.

Płace robotnicze naogół utrzymały się na dawnym poziomie, nowa taryfa wprowadzająca podwyżkę płac o około 5 % weszła w życie dopiero od dnia 30.X.29r. Z pośród zatargów o płace na uwagę

zasługuje spór o przeniesienie miast Tczewa i Starogardu do I kategorji płac zakończony pomyślnie dla robotników. W ciągu całego roku zanotowano ogółem 66 drobnych zatargów zbiorowych, przyczem powstawały one ogłównie na tle nieprzestrzegania taryfy płac. Ilość dni straconych wskutek zatargów wynosi w całym przemyśle 4170. Zatargi miały przebieg spokojny i nosiły charakter wybitnie lokalny.

Charakterystycznym również dla oceny położenia gospodarczego jest ruch w rejestrze handlowym. Otóż podług danych Izby Przemysłowo-Handlowej w Grudziądzu na terenie Pomorza wdrożono wciągu roku sprawozdawczego postępowania upadłościowe w 20 wypadkach zaś nadzory sądowe /odroczenia wypłaty/ zastosowano w stosunku do 34 firm.[x/] Liczby te, jakkolwiek same przez się niewielkie, są jednakże znacznie większe niż w latach poprzednich /np. w roku 1927 zarejestrowano 16 upadłości i 10 nadzorów sądowych/.

Na znaczne pogorszenie się sytuacji w przemyśle na Pomorzu w r.1929 wskazują i liczby czynnych zakładów jako też ilość zatrudnionych w nich robotników. Tu jednakże zaznaczyć muszę, że liczby te, ze względu na konstrukcję sprawozdań rocznych, ilustrują stan sprawy niedokładnie. Mianowicie w sprawozdaniu rocznem figurują zgodnie z instrukcją, tylko te zakłady przemysłowe, które chociażby tylko w jedynm miesiącu roku sprawozdawczego zatrudniały ponad 20 robotników, przyczem stan zatrudnienia uwzględnia się z dn.31 grudnia. Wynika z tego, że w niektórych zakładach, pracujących przy stanie zatrudnienia, leżącym na granicy tej normy, spadek stanu zatrudnienia nieraz o paru robotników, dyskwalifikuje dany zakład wogóle do sprawozdania rocznego, czyli, że nawet nieznaczy spadek stanu zatrudnienia w zakładach tego typu powoduje nieproporcjonalnie duży efekt liczbowy w ogólnym zestawieniu robotników. Sama zaś ilość czynnych zakładów wykazana w sprawozdaniu, ma znaczenie

względne, gdyż zakłady, nieczynne w dn. 31 grudnia również nie są wykazane, chociażby były przedtem czynne przez 11 pozostałych miesięcy. Te same zjawiska, tylko ze skutkiem odwrotnym, będą zachodzić w okresie poprawy konjunktury oraz w tym wypadku, kiedy zakład był czynny tylko w grudniu.

Ogólna ilość czynnych w r. 1929 zakładów przemysłowych z pośród zatrudniających ponad 20 rob. spadła o 15 zakładów, zaś ilość zatrudnionych w nich robotników zmniejszyła się z 31.395 na 29.210 co stanowi spadek o 6 ½%. Najpoważniejszy spadek stanu zatrudnienia widzimy w przemyśle mineralnym /15 %/, maszynowym /11.5 %/, drzewnym /19 %/ i spożywczym/17 %/, czyli w najważniejszych dla Pomorza grupach przemysłowych. Natomiast pewną poprawę obserwujemy w przemyśle chemicznym /o 4 %/, papierniczym /10 %/, odzieżowo-galanteryjnym /10 %/ i użyteczności publicznej /118 % wskutek rozwoju elektrowni w Gródku i Żurze/.-

Koniec uwag ogólnych „Część B".

x/ Odnosi się to tylko do firm zarejestrowanych. Ogólna ilość upadłości i nadzorów sądowych była znacznie wyższa.

SPRAWOZDANIE

o stanie przemysłu MINERALNEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stos. do roku poprzed.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotn. na dzień 31.XII. 1929	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotn. na dzień 31.XII. 1928	
1	2	3	4	5	6	7
1.	Fabryki cementu	1	65	1	121	54%
2.	Wapienniki i piece wapien.	-	-	-	-	
3.	Cegielnie i fabr. dachówek	46	1052	53	1180	89%
4	Fabr. cegły ogniotrwałej i wyrobów szamotowych	-	-	-	-	
5.	Fabr. wyrobów terrakotowych	-	-	-	-	
6.	Fabr. wyrobów fajansowych	-	-	-	-	
7.	Fabr. wyrobów porcelan.	-	-	-	-	
8.	Wyrób sztuczn. kamieni bud.	-	-	-	-	
9.	a/Wyrób szkła taflowego	-	-	-	-	
	b/Wyrób butel. i szkła stoł.	-	-	-	-	
10.	Fabr. ołówków	-	-	-	-	
11.	Fabr. farb ziemnych	-	-	-	-	
12.	Wytw. garncarskie	1	24	1	23	104%
13.	Wytw. wyrob. cementowych	1	16	1	15	106%
14.	Wytw. artykułów z lawy wulkanicznej	-	-	1	6	-
	Razem	49	1157	57	1354	85%

Uwagi do powyższej tablicy: W grupie przemysłu ceramicznego przytłaczającą pozycję stanowią cegielnie, których produkcja uzależnioną jest od potrzeb rynku budowlanego. Ruch ten jednakże w r. 1929 zupełnie nie dopisał. Pomoc kredytowa ze strony Banku Gospodarstwa Krajowego stała w ciągu całego roku sprawozdawczego znacznie poniżej zeszło-

rocznego poziomu, przyczem finansowane były prawie wyłącznie budowle rozpoczęte w latach poprzednich. Rok budowlany rozpoczął się późno, doszedł do punktu kulminacyjnego we wrześniu, poczem szybko zaczął spadać. Udział kapitałów prywatnych w budownictwie był bardzo nieznaczny. Stan taki musiał się oczywiście b.ujemnie odbić na produkcji w cegielniach. Produkcja ta rozpoczęła się późno, gdyż wcześniejsza praca była utrudniona wskutek długotrwałych i ostrych mrozów podczas ubiegłej zimy, wskutek czego glinice bardzo późno rozmarzły. Zresztą za wcześniejszem uruchomieniem cegielni nie przemawiały i względy gospodarcze, gdyż zapotrzebowania na cegłę nie było żadnego, a z roku poprzedniego pozostały b.poważne zapasy. Najintensywniejszą pracę wykonują cegielnie na Pomorzu w III.kwartale. Jednakże już w październiku cegielnie, zwłaszcza większe, zaczęły redukować produkcję, a niektóre zupełnie przerwały pracę wobec dużych zapasów gotowego materjału na placu, pomimo, że ogólna produkcja cegielń w porównaniu z rokiem poprzedniem spadła o ca.30%. Pomimo łagodnej jesieni kampanja cegielniana zakończyła się bardzo wcześnie z dużym remanentem cegły na rok przyszły, dochodzącym do 35% całorocznej produkcji. Zbyt na cegłę w ciągu całego roku był b.nieznaczny, do czego, po za wszelkiemi innemi powodami - przyczynił się i opłakany stan rolnictwa w miesiącach jesiennych, które zwykle są okresem największego ożywienia w budownictwie rolniczem. Z tych samych względów i zapotrzebowanie na dreny było b.nieznaczne, do czego przyczyniły się również ograniczenia kredytów meljoracyjnych w Państwowym Banku Rolnym. Wypłacalność odbiorców była wysoce niezadawalająca. Transakcyj

dokonywano prawie wyłącznie na weksle, przyczem protesty weksli były na porządku dziennym wskutek czego przemysł ceramiczny zmuszony był zastosować daleko idącą ostrożność w przyjmowaniu weksli. Pomimo to jednakże przemysł ceramiczny posiada w swoim portfelu duży pakiet weksli, a w tem poważny odsetek beznadziejnych. Jako objaw znamienny należy podkreślić bardzo nieregularne regulowanie rachunków przez władze państwowe. Nie należy również zapominać i o tem, że przez ogólną podwyższkę taryf kolejowych, która weszła w życie z dniem 1.X. 1929 i to nietylko dla przewozu cegły, ale i węgla i miału węglowego-koszta własne produkcji wyrobów ceramicznych wzrosły, zaś zasięg zbytu się poważnie zmniejszył. W dziedzinie płac robotniczych w cegielniach nie zanotowano żadnych zmian. Wprawdzie związki robotnicze wysunęły żądania podwyżki od 15 - 20%, wobec jednakże poważnego kryzysu na rynku pieniężnym oraz zniżki cen na produkty pierwszej potrzeby żądania te zostały przez przemysł kategorycznie odrzucone. Ceny na cegłę kształtowały się zniżkowo i wahały się od 80 do 60 zł. za tysiąc loco plac cegielnia.

Od pocuątku roku 1929 obowiązuje nowy format cegły, jednak na porządku dziennym są żądania starego formatu nawet ze strony władz państwowych i związków samorządowych, a to celem dokończenia rozpoczętych już budowli oraz do celów eksportowych. Szereg poważniejszych cegielń otrzymał pozwolenie na produkcję znacznych ilości cegły starego formatu.

Z powyższego wynika, że rok 1929 był dla przemysłu ceramicznego jednym z najcięższych wciągu ostatnich lat dziesięciu i że jedynie rozwiązanie kwestyj budownictwa prywatnego mogło by przyczynić się do poprawy sytuacji nie tylko w przemyśle ceramicznym, lecz w całym szeregu branż przemysłowych, związanych z budownictwem.

SPRAWOZDANIE

o stanie przemysłu ŻELAZNEGO I METALOWEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw. Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdaw. Rzeczywista ilość zatrudn. robotników na 31.XII.29	Rok poprzedni Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni Rzeczywista ilość zatrudn. robotników na 31.XII.28	% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stos. do roku poprzedn.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Odlewnie stali i przedm. kuto-lanych	2	1411	2	1341	105%
2.	Fabr. wyrobów żelaznych kutych, prasowanych i tłocz.	1	40	1	95	42%
3.	Fabr. wyrobów żelazn. ciągnionych	-	-	-	-	-
4.	Fabr. wyrobów kotlarskich konstrukcji żelazn. i mebli	2	185	2	148	124%
5.	Fabr. wyrobów metalowych	-	-	-	-	-
6.	Fabr. broni i amunicji	jest lecz	jedna tego nie jest ujęta w	rodzaju fabryka wojskowa, ewidencji		
7.	Fabr. wyrobów z drutu	1	29	1	29	100%
8.	Fabr. wyrobów z blachy	2	190	3	232	82%
	Razem	8	1855	9	1845	100%

Uwagi do powyższej tablicy patrz przy tablicy, dotyczącej przemysłu maszynowego i elektrotechnicznego.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu MASZYNOWEGO I ELEKTROTECHN. według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości ro botn. w ro ku sprawo w stos. d roku poprzed.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 29	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1	Fabr.maszyn i silników	1	12	1	15	80%
2.	Fabr.maszyn rolniczych	14	1492	13	1816	82%
3.	Fabr.środków przewozowych	4	133	5	166	80%
4.	Fabr.elektrotechniczne	5	107	2	52	205%
5.	Fabr.gazo-i wodomierzy	1	28	1	23	122%
6.	Warsztaty mechaniczne	4	91	1	33	275%
	Razem	29	1863	23	2105	88,5%

Uwagi do tablic, dotyczących przemysłów metalowego i maszynowego: Największe znaczenie w tych grupach przem. na Pomorzu mają fabryki maszyn rolniczych. Konjunktura w produkcji i zbycie maszyn rolniczych szła równolegle z sytuacją w rolnictwie, od którego jest zawsze ściśle zależną. Wprawdzie zniżka cen na produkty rolne rozpoczęła się już w końcu roku 1928, jednakże pomimo to obroty fabryk maszyn rolniczych w pierwszej połowie roku 1929 nie wykazywały większego spadku, gdyż hurtownicy, przewidując poprawę sytuacji po żniwach, dość obficie zaopatrywali swoje składy. Kampanja jesienna jednakże zupełnie zawiodła oczekiwania i ujawniła ogromne zapasy na składach u hurtowników, na które- wskutek dalszej i to bardzo poważnej stagnacji w rolnictwie,- nie było zupełnie zbytu. Spowodowało to fabryki maszyn rolniczych początkowo do produkowania na skład, przyczem wytworzyły się zapasy o 50% większe, niż przed rokiem, przy znacznie gorszych widokach zbytu, a potem do ograniczenia produkcji. Tempo produkcji ostatecznie

zostało dostosowane do przypuszczalnego zapotrzebowania na wiosnę, przyczem sfery zainteresowane liczą się z tem, że do tego czasu znajdą się środki do przezwyciężenia obecnie panującego w rolnictwie kryzysu, co będzie hasłem do odprężenia ogólnej sytuacji gospodarczej.

W łączności z osłabieniem finansowem naszego rolnictwa daje się odczuć wzmagające się niebezpieczeństwo konkurencji zagranicznej. W warunkach obecnych bowiem decydującym czynnikiem są warunki kredytowe, jakie mogą być odbiorcy zaoferowane przez dostawcę maszyn rolniczych, gdyż przy nabyciu towaru rolnik w obecnych czasach kieruje się głównie terminem, kiedy będzie musiał za dostarczone maszyny zapłacić. Niestety dostawcy zagraniczni, którzy sami są w lepszych warunkach kredytowych i produkcyjnych, mają możność operowania na naszym terenie kredytem dłuższym, który dla naszych fabryk jest niedostępny, a który zjednywa odbiorców wytwórniom zagranicznym. Zasadniczym więc postulatem fabryk maszyn rolniczych - poza zastosowaniem radykalnych środków, zmierzających do podniesienia zdolności nabywczej rolnictwa - jest wytworzenie takich warunków kredytowych przez rozbudowę kredytu redyskontowego, któreby przewagę pod tym względem konkurencji zagranicznej usunęły. Drugim zasadniczym postulatem jest rozbudowa umów tranzytowych przy przewozie towaru koleją na rynki bałkańskie i bliskiego wschodu, które dla naszego eksportu w tej dziedzinie są bardzo pojemne. Dalsze ułatwienia eksportowe mogły by nastąpić przez zawarcie umów handlowych, regulujących stawki celne, które obecnie znacznie obniżają naszą zdolność konkurencyjną w stosunku do uprzywilejowanych na tych rynkach państw.

W dziale odlewów żeliwnych, jakkolwiek i tu ogólna depresja

dała się we znaki, stwierdzić należy sytuację znacznie lepszą, dział ten wykazał duży stopień odporności wobec konjunktur ogólno-gospodarczych i równowaga naogół nie została zachwianą. Objawy kryzysu ograniczyły się naogół głównie do strony finansowej. W dziedzinie odlewów budowlanych /rury i asanizacja/ wpływ zastoju w budownictwie dał się poważnie odczuć dopiero w końcu roku, przedtem zaś zbyt był niezły co należy zawdzięczć tej okoliczności, że w ubiegłym sezonie budowlanym były wykańczane budowle, rozpoczęte w roku poprzednim, czyli że budowle te w okresie sprawozdawczym znalazły się w stanie największego zapotrzebowania na omawiane artykuły. Dzięki stosunkowo pomyślnej konjunkturze w tej gałęzi produkcji firma Herzfeld i Victorius-Two Akc. w Grudziądzu nabyła połowę fabryki „Słowianin" w Końskich i ją uruchomiła, oraz rozpoczęła w Grudziądzu wytwarzanie aparatów i kuchenek gazowych według patentów firmy Junkier i Ruh -Karlsruhe- na co otrzymała specjalną licencję, przyczem dział ten wypełnia poważną lukę w naszym przemyśle i dobrze się rozwija.

Ceny odlewów uległy na rynku wewnętrznym pewnej poprawie głównie dzięki porozumieniu odlewni, które doprowadziło do powstania Centrali Handlowej odlewni żeliwa z siedzibą w Warszawie, mającej na celu ustalenie jednolitych cen, uporządkowanie warunków sprzedaży, ochronę programów produkcji i racjonale zorganizowanie rynku. Natomiast do czynników ujemnych dla przemysłu metalowego zaliczyć należy podwyżkę taryf kolejowych. Niestety nawet przewidziana refakcja na przewóz surowca żelaznego nie przynosi zamierzonych korzyści, gdyż warunki tej refakcji - 12000 ton w okresie półrocznym-czynią ją nawet dla dużych zakładów bezprzedmiotową. W dziale prze-

mysłu obrabiarkowego- zresztą mało na Pomorzu rozwiniętego- panował przez cały rok zastój wskutek zupełnego zahamowania inwestycji w przemyśle przetwórczym.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu CHEMICZNEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw. Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdaw. Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 29.	Rok poprzedni Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 28r.	% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stos. do roku poprzed.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Przemysł chemiczny nieorganiczny:		–	–	–	–
	a/ fabr. kwasów, alkalji i soli	–	–	–	–	–
	b/ fabr. superfosfatu	–	–	–	–	–
2.	Przemysł elektrotechnicz.	–	–	–	–	–
3.	Fabr. suchej destylacji i ekstrakcji drzewa	1	22	1	25	88%
4.	Koksownie	–	–	–	–	–
5.	Fabr. półproduktów organ. i barwników	–	–	–	–	–
6.	Fabr. sztucznego jedwabiu i materjałów wybuchowych	–	–	–	–	–
7.	Przemysł przerobu tłuszczów zwierzęcych i roślin. oraz fabryki mydła	1	15	1	23	65%
8.	Fabr. mąki kostnej, kleju i żelatyny	–	–	1	32	–
9.	Fabr. preparatów farmaceutycznych i chem. techn.	3	61	2	51	120%
10.	Fabr. pokostu, lakieru i farb	1	25	1	42	59,5%
11.	Fabryki zapałek	–	–	–	–	–
12.	Fabryki wyrobów gumowych	2	5287	1	4730	111%
13.	Fabryki ceraty, dermatoidu i linoleum	–	–	–	–	–
14.	Destylarnie smoły	1	20	2	112	18%
	R a z e m	9	5430	9	5015	104%

Uwagi do tabl. na str. poprzedn.: Jak w latach poprzednich- przodujące stanowisko w tym dziale przemysłu na Pomorzu zajmuje fabryka wyrobów gumowych Polski Przemysł Gumowy „Pepege" w Grudziądzu i nowopowstały oddział w Wąbrzeźnie. Fabryki te pracują w dalszym ciągu z dużym rozmachem, o czem świadczy fakt, że stan zatrudnienia w obu oddziałach osięgnął w kwietniu r.ub. 6694 robotników. Fabryka wyprodukowała w roku sprawozdawczym 7.900.000 par różnego obuwia, 30.000 sztuk opon i dętek, 10.000 sztuk płaszczy, 125.000 mtr.^{2} materjału na maski przeciwgazowe, nie licząc artykułów technicznych, węży, skrzyń do opakowania, trykotaży, płótna gumowanego itp. co świadczy o poważnym wzroście produkcji. Również stale wzrasta eksport, wynoszący przeszło 20% ogólnej produkcji, który jest jedynie hamowany przez duże zapotrzebowanie rynku wewnętrznego. Równomiernie ze wzrostem produkcji wzrasta stale import surowców przez Gdynię.

Fabryka dąży stale do ulepszenia metod produkcji, ustawiając coraz to nowe maszyny i wprowadzając najnowszą organizację pracy, co wpływa na potanienie wyrobów. Dzięki temu ceny zostały obniżone o 10-15% pomimo to jednakże dochód wzrósł dwukrotnie, co pozwoliło na wypłacenie akcjonarjuszom 25% dywidendy. W ostatnim roku fabryka się poważnie rozbudowała, o czem świadczy wzniesienie kilkunastu nowych budynków, między innemi nowej kotłowni, warsztatu wyrobu trykotaży i opon samochodowych, a pozatem dawniejsze budynki zostały poważnie powiększone. Fabryka przeżywała wprawdzie w okresie roku sprawozdawczego przejściowe trudności w związku z niestosującą się do przewidywań kalendarzowych pogodą, co dla zakładów tego rodzaju ma duże znaczenie, jednakże dalszy jej rozwój nie budzi żadnych obaw. Stosunki kredytowe są jednakże

dość ciężkie- głównie z powodu niemożności dyskontowania weksli z terminem ponad 3 miesiące.

Przemysł mydlarski odczuwa pewien zastój wskutek zmniejszenia się zapotrzebowania i słabej wypłacalności odbiorców.

W dziale wyrobów kosmetycznych popyt również się zmniejszył, przyczem obserwuje się przesunięcie ich zaoptrzebowania w kierunku gatunków gorszych, natomiast wyroby luksusowe są w zupełnym zastoju. Ten dział przemysłu uskarża się na ujemny wpływ wysokich ceł na niezbędne surowce oraz wysokich opłat akcyzowych od spirytusu, przeznaczonego do przerobu. Stan ten ułatwia penetrację firmom gdańskim, które dysponują pokupnemi na tutejszym rynku towarami niemieckiemi.

W destylacji drzewa zanotować należy stan pomyślny, dzięki dobrej marce, jaką sobie produkty destylarni w Czersku zdobyły pośród odbiorców.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu WŁÓKIENNICZEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw. Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdaw. Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 29	Rok poprzedni Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 28	% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stos. do roku poprzed.
1.	2.	3.	4.	5.	5.	7.
1.	Przemysł wełniany:	-	-	-	-	-
	a/ przędzalnie	-	-	-	-	-
	b/ tkalnie	-	-	-	-	-
	c/ wykończalnie	-	-	-	-	-
2.	Przemysł bawełniany:	-	-	-	-	-
	a/ przędzalnie	-	-	-	-	-
	b/ tkalnie	-	-	-	-	-
	c/ wykończalnie	-	-	-	-	-
	d/ hafciarnie	-	-	-	-	-
	e/ fabryki waty	-	-	-	-	-
3.	Przemysł lniany, konopny i jutowy	-	-	-	-	-
	a/ przędzalnie	1	90	1	80	112%
	b/ tkalnie	-	-	-	-	-
	c/ wykończalnie	-	-	-	-	-
4.	Przemysł jedwabny:	-	-	-	-	-
	a/ przędzalnie	-	-	-	-	-
	b/ tkalnie	-	-	-	-	-
5.	a/ Przemysł wyrobów dzianych	-	-	-	-	-
	b/ Przemysł pończoszniczy	-	-	-	-	-
6.	Przem. wstążek i tasiemek	-	-	-	-	-
7.	Przem. hafciarski i koronk.	-	-	-	-	-
	R a z e m	1	90	1	80	112%

Uwagi do tabl.na str.poprzedn.:Przemysł włókienniczy, reprezentowany zresztą na Pomorzu - o ile chodzi o zakłady większe- tylko przez jedną roszarnię lnu i wytwórnię włókna lnianego, o tyle zasługuje na specjalną uwagę, że akcja zarządu tej fabryki, zmierzająca do rozpowszechnienia hodowli lnu na Pomorzu, może wywrzeć - w razie pomyślnych wyników prowadzonej propagandy-dość poważny wpływ na produkcję rolną. Rolnictwo na Pomorzu, które tylko dzięki nakładanej i intensywnej gospodarce może się utrzymać na poziomie rentowności-musi się liczyć z tem, że na ziemiach lepszych w innych dzielnicach Polski powstaje dlań niebezpieczny konkurent, który stale ulepszając swoje metody produkcji zboża wytworzy warunki gospodarcze, przy których opłacalność produkcji zbóż na Pomorzu stanie się coraz trudniej osiągalną. W tych warunkach położenie większego niż dotychczas nacisku na produkcję roślin technicznych mogły by na przyszłość tutejszego rolnictwa mieć b.poważny wpływ. Niestety dotychczas wyżej wspomniana propaganda nie wydała przewidywanych owoców, tem nie mniej jednakże kwestja ta nie przestaje być aktualną.
Fabryka Twa Akc. „Len Pomorski", której zasięg w dziedzinie surowca sięga aż do kresów wschodnich, rozwija się pod obecnem fachowem kierownictwem dobrze.

SPRAWOZDANIE

o stanie przemysłu PAPIERNICZEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawoz w stos. do roku poprzed.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 29	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Fabryki celulozy	–	–	–	–	–
2.	Fabryki masy drzewnej	–	–	–	–	–
3.	Fabryki papieru	–	–	–	–	–
4.	Fabryki taktury	1	60	1	90	67%
	a/drzewnej	–	–	–	–	–
	b/szarej z obcinków pap.	–	–	–	–	–
	c/papy dachowej	2	37	2	41	90%
5.	Wyroby z papieru i tektury	3	127	2	72	176%
	Razem	6	224	5	203	110%

Uwagi do powyższej tablicy: Najważniejszem przedsiębiorstwem tej gałęzi jest fabryka surowej tektury M. Droste w Tczewie. Wskutek późnej wiosny sezon dla tej branży rozpoczął się dopiero w maju, czyli o 2 miesiące później niż zwykle. Zapotrzebowanie na tekturę surową w miesiącach letnich było dość znaczne, lecz już w połowie września dał się zauważyć brak zamówień, które w październiku spadły do minimum. Na skutek tego fabryka zmuszoną była produkować na skład, a po zapełnieniu wszystkich magazynów w końcu listopada wogóle przerwała produkcję. Wskutek nadprodukcji dała się odczuć zniżka cen na tekturę. Również na rynkach zagranicznych dał się odczuć wpływ ogólnego kryzysu, powodując dalszą zniżkę cen i utrudniając eksport. Konkurencja, zwyżka płac za robociznę o 5% ,

zwyżka cen na węgiel kamienny, podrożenie kosztów przewozów kolejowych, brak kredytów długoterminowych oraz bardzo nieakuratna wypłacalność odbiorców wytworzyły nader trudne położenie dla przemysłu tej grupy. To też obrót firmy w stosunku do roku poprzedniego spadł o 23%. Analogiczna sytuacja panowała w fabrykach papy dachowej. Przemysł ten, jako ściśle związany z rozwojem budownictwa, miał bardzo utrudniony zbyt i zakończył rok gospodarczy z bardzo znacznemi remanentami na składzie. Sytucja w fabrykach wyrobów z papieru przedstawiała się nieco lepiej, a nawet w porównaniu z rokiem poprzedniem dała się zaobserwować pewna poprawa.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu GARBARSKIEGO I PRZETW.ZWIERZ. według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn.w roku sprawoz w stos.do roku poprzedn.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII.29	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII.28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
2.	Garbarnie skór twardych i miękich	1	34	1	33	-
	Wyprawa futer	-	-	-	-	-
3.	Fabryki pasów napędnych	-	-	-	-	-
4.	Inne	-	-	-	-	-
	R a z e m	1	34	1	33	103,5%

Uwagi do powyższej tabblicy: Przemysł ten jest na Pomorzu rozwinięty słabo i liczy tylko jeden większy zakład przemysłowy. Przemysł ten przeżywa kryzys w ramach ogólno-europejskich polegający na dotkliwej konkurencji ze strony rynku amerykańskiego, który robi z Europy producenta i dostawcę surowych skór. Skup skór surowych przez miejscowe garbarnie jest utrudniony przez to, że może się on odbywać tylko za gotówkę, której brak. Surowe skóry polskie uciekają zatem na rynek amerykański - przeważnie zresztą pod marką niemiecką - i cieszą się tam wielkim popytem i uznaniem. Sytuacja ta jednakże na garbarnię pomorską nie wywarła większego wpływu, gdyż jej zasięg gospodarczy nosi charakter lokalny.
W każdym razie stwierdzić należy i tu ujemny wpływ małej siły na-

bywczej konsumenta-rolnika i złych warunków płatności, oraz braku kredytu, który dla garbarstwa, ze względu na sezonowy zakup cielęcych skór surowych jest kwestją pierwszorzędnej wagi.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu DRZEWNEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw. Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdaw. Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 29	Rok poprzedni Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 28	% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozdaw. w stos. do roku poprzedn.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Tartaki	61	1183	78	2026	58%
2.	Wyrób klepek, obręczy i gontów	2	192	2	196	98%
3.	Wyroby budowlane stolarskie	-	-	-	-	-
4.	Wyroby stolarskie meblowe	-	-	-	-	-
	a/ wyrób fornierów, dycht i pudełek	-	-	-	-	-
	b/ wyrób sprzętów domowych prostych	16	543	13	391	138%
	c/ wyrób mebli giętych	-	-	-	-	-
	d/ wyrób mebli ozdobnych i zakł. tapicer.	2	603	4	664	91%
	e/ wyrób listew, gzymsów i ram	4	555	4	707	79%
5.	Wyrób drewnianych części do kół, wozów itp.	-	-	-	-	-
6.	Wyrób korków i przedmiotów z masy korkowej	-	-	-	-	-
7.	Wyrób zabawek z drzewa, wyroby tokarskie i snyc.	-	-	-	-	-
8	Wyrób parkietu	1	27	1	33	82%
9.	Wyroby wiklinowe	3	106	2	93	114%
	Razem	89	3309	104	4110	81%

Uwagi do powyższej tablicy: Ogólną konjunkturę w przemyśle drzewnym, a zwłaszcza tartacznym, można określić jako gorszą, niż w roku poprzednim, a to głównie w skutek stagnacji w budownictwie i jego

charakteru, braku kapitałów obrotowych, niewypłacalności odbiorców i trudności eksportowych ze względu na stosunki, panujące na rynkach zagranicznych. Okoliczności te spowodowały unieruchomienie znacznej ilości tartaków i redukcji robotników w tartakach czynnych. Rok 1929 zaznaczył się do pewnego stopnia zastojem w obrotach drzewem i zniżką cen drzewa surowego w porównaniu z rokiem 1928, jednakże zniżka ta okazała się jeszcze niewystarczającą dla celów podtrzymania naszego eksportu materjału tartego. Po dotychczasowem ożywieniu się konjunktur i wzroście cen na materjały drzewne w roku 1927 i 28, nastąpiła pewna przerwa, innemi słowy znaleźliśmy się w zniżkowej fazie konjunktur. Stan ten ponadto podtrzymywanym był ogólnym zjawiskiem zniżkowej konjunktury we wszystkich krajach Europy, a w szczególności w tych, z któremi gospodarczo jesteśmy związani.

Dotychczas w dziale eksportu materjałów drzewnych, eksporter nasz był w stosunkach z następującemi rynkami: niemieckim, angielskim, francuskim, duńskim, belgijskim i holenderskim.

Francja, w której daje się odczuwać dosyć znaczne zapotrzebowanie na materjały drzewne, a która płaci ceny dobre, nie wpływa na odpowiednie ustosunkowanie się cen u nas, albowiem rynek tamtejszy spoczywa poniekąd w rękach niemieckich, z powodu dostaw reparacyjnych. W eksporcie drzewa do Francji możemy uczestniczyć pośrednio, wiążąc się z kupcami niemieckiemi, tracąc tem samem pewne korzyści na rachunek niemieckiego pośrednika.

Stosunek nasz do pozostałych rynków, tj. do rynku niemieckiego i rynku angielskiego, które decydują u nas względnie

wpływają na rozwój cen za nasze materjały drzewne, był następujący.

W okresie „wojny celnej" z Niemcami, tj. w roku 1926 i 27, rynek angielski wykzywał wielką chłonność naszego drzewa, jednakże prowizorjum drzewne, zawarte z Niemcami w listopadzie 1927 r., a następnie prolongowane w styczniu 1929 r., oraz korzystna konjunktura na rynku niemieckim w roku 1928, doprowadziły naszego przemysłowca w tym czasie do orjentacji na rynek niemiecki, a wzrost cen na drewno w kraju w 1928 roku, pozbawił nas dotychczasowej pozycji na rynku angielskim, tanim i mniej dogodnym pod względem komunikacyjnym. W wyniku tego stanu, eksport nasz do Niemiec w 1928 i 29 roku wzrósł kosztem zmniejszenia się eksportu do Anglji.

Rynek niemiecki, dotychczas jeden z najpoważniejszych odbiorców naszego drewna, skutkiem braku kapitału i kryzysu finansowego skurczył się niepomiernie, redukując do granic konieczności swój import. Kryzys ten dotknął przedewszystkiem akcję budowlaną w Niemczech, dotychczas forsownie przeprowadzoną i na szeroką skalę zakrojoną, a w dalszych etapach dosięgnął dział materjałów drzewnych, powodując liczne bankructwa w Niemczech, które odbiły się głośnem echem u nas.

Pozatem rok 1929 przynosi groźnego konkurenta w postaci dostawcy czy też eksportera sowieckiego, mającego na celu raczej względy polityczne, aniżeli handlowe.

Tanie drewno sowieckie wyrugowało w znacznej części z rynku angielskiego drewno szwedzkie i fińskie, zaś eksporter polski nie może kosztem taniości drewna utrzymać zagrożonej pozycji na tymże rynku. Konkurencja taniego drewna sowieckiego również ograniczyła w ostatnich czasach i obroty polsko-niemieckie.

Przedstawione wyżej dwa dominujące czynniki, a to:utrata rynku angielskiego przez eksportera polskiego wskutek konkurencji taniego drewna sowieckiego, oraz skurczenia się rynku niemieckiego i ograniczenie względnie redukcja importu w związku z kryzysem finansowym w Niemczech, wpłynęły na zniżkę cen osiągniętych w okresie sprawozdawczym, w porównaniu z rokiem 1928.

Pod wpływem coraz bardziej wzmagających się powyższych czynników, znaleźliśmy się obecnie w zniżkowej fazie cen i zastoju w obrotach handlowych. Przyczynia się do tego i ta okoliczność, że ostatnio wydane nowe statuty dla Komunalnych Kas Oszczędności uniemożliwiają tym kasom przyjmowanie gwarancyj za kredyty, udzielone przemysłowcom drzewnym przez Dyrekcję Lasów Państw. Ponieważ banki prywatne udzielają tych gwarancji niechętnie i w nielicznych wypadkach, przeto okoliczność ta bardzo utrudnia zakupy drzewa, na co się skarżą obie strony.

Pojemność rynku wewnętrznego w dziale materjałów drzewnych również uległa zniżce. Poza dostarczaniem materjału na cele komunikacyjne /słupy telegraf.,telefoniczne/,górnicze /kopalniaki/, i t.p. rynek wewnętrzny, szczególnie w dziale materjałów budowlanych, wykazał nieznaczną chłonność.

Powodem tego, poza brakiem gotówki, jest ogólny kryzys gospodarczy, który również jak na wstępie zaznaczyłem, dotknął i te kraje, z któremi jesteśmy gospodarczo związani.

Wobec zarysowujących się nowych zagadnień gospodarczych, przed którymi stanął obecnie polski producent, przemysłowiec względnie eksporter drzewny, odpowiednia polityka państwa w dziale taryf kolejowych, ustaw celnych i t.p. jest

nieodzownym warunkiem, do ożywienia tego działu przemysłu. Drogi, na które winniśmy wejść, to racjonalna organizacja zbytu materjałów drzewnych, eksport gotowych fabrykatów i pośrednictwo w handlu drzewem sowieckiem.

Na tle tych konjunktur tutejsze Dyrekcje Lasów Państw. w roku 1929 sprzedały kupcom i przemysłowcom około 411.000 m^3 kłód i dłużyc, przeważnie sosnowych, które w znacznej części były przetarte przez tutejsze tartaki, spora jednakże ilość została wywieziona zagranicę w stanie surowym, co z punktu widzenia przemysłu drzewnego należy uważać za zjawisko ujemne.

Odnośnie do przebiegu cen w roku 1929 sprawa przedstawia się następująco:

miesiące poprzedzające okres sprawozdawczy, tj. październik, listopad i grudzień 1928r., były pod znakiem niejasno kształtujących się stosunków w dziale materjałów drzewnych, tembardziej, że sprawa prowizorjum z Niemcami w tymże czasie utknęła na martwym punkcie, a które dopiero w dniu 19.I.29r., zostało zawarte na tych samych warunkach co poprzednie.

W okresie styczeń-marzec nastąpiła pewnego rodzaju stabilizacja cen, osiągając maximum w miesiącach styczniu i lutym przeciętnie 54 do 56 zł. za 1 m^3, dochodząc w pojedyńczych wypadkach do 80 - 90 zł. na 1 m^3 kłód i dłużyc sosn., loco las. W porównaniu zatem, z cenami osiągniętemi w tymże okresie w 1928 roku,- ceny za powyższy materjał spadły do 10 i więcej %.

Ceny za drewno kopalniane w okresie styczeń - grudzień 1929r., utrzymują się prawie na jednakowym poziomie -

przeciętnie około 23 do 25 zł. za 1 m^3,loco las.

Jedynie z powodu silnych i długotrwałych mrozów wzmógł się popyt na drewno opałowe, a przeciętne ceny wynosiły 12 - 18 zł. za 1 m^3 szczap sosn., loco las.

Miesiące letnie są okresem spokojnym w odniesieniu do sprzedaży i zakupów drewna w tutejszej Dyrekcji,albowiem większe zapasy zostały już w okresie do końca marca przez Dyrekcję sprzedane. Ceny w okresie letnim kształtowały się pod znakiem co raz mniejszej podaży i popytu tak zw.zastoju sezonowego, wykazując tendencje zniżkowe /przeciętnie 40-45 zł za 1 m^3 kłód i dłużyc sosn., loco las /, tembardziej, że ceny te uzyskane zostały w tym czasie, przeważnie za materjał z drzew pułapkowych - materjał słabszy pod względem technicznym.

Miesiące: październik,listopad i grudzień, ze względu na niejasną konjunkturę, nie przyniosły większych zmian w kierunku ożywienia się rynku drzewnego, tembardziej, że deprymujący wpływ konkurencji sowieckiej na ceny drewna i ogólny kryzys gospodarczy państw., nie uległy zmianie na lepsze.

Lepiej przedstawia się stan w warsztatach wytwarzających wyroby gotowe, gdzie nawet obserwujemy pewien ruch inwestycyjny. Zwłaszcza w okresie jesiennym nastąpiło pewne ożywienie w dziale meblowym,a zwłaszcza w fabrykach listew ze względu na wykończanie w tym okresie budowli i oddanie ich do użytku.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu SPOŻYWCZEGO I ROLNEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw. Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdaw. Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 29.	Rok poprzedni Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 28.	% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stosun. do roku poprzed.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Młyny i zakłady przerobu materjałów bez fermentacji	12	520	11	880	59%
2.	Przerób ziemniaków	–	–	–	–	–
	a/suszarnie i płatkarnie	–		–		–
	b/krochmalnie, syropiarnie i wyrób dekstryny	1	60	2	112	54%
3.	Gorzelnie i rektyfikacje spirytusu	2	181	2	130	139%
4.	Fabryki wódek i likierów	3	123	3	114	108%
5.	Fabryki drożdży	–	–	–	–	–
6.	Browary i słodownie	6	274	4	169	161%
7.	Cukrownie i rafinerje cukru	5	2414	5	2768	87%
8.	Rzeźnie i fabryki wędlin	2	36	2	49	74%
9.	Zakłady Przemysłowe dla wyrobu produktów nabiałowych	1	23	1	45	51%
10.	Fabryki konserw mięsnych rybnych i jarzynowych	1	35	2	17	205%
11.	Fabryki marmelady, soków i innych przetw. owocowych	3	41	4	35	117%
12.	Fabryki cykorji	–	–	–	–	–
13.	Fabr. tytoniu, cygar i papier.	1	441	1	559	79%
14.	Fabryki czekolady, cukierków i pierników	9	566	8	582	97%
15.	Fabryki sztucznej paszy	–	–	–	–	–
16.	Fabryki makaronu	1	85	1	93	91%
17.	Fabryki chleba	1	30	1	47	64%
18.	Olejarnie	2	78	1	62	126%
19.	Łuszczarnie ryżu	1	56	2	212	26,5%
	Razem	51	4963	50	5869	83%

Uwagi do drugostronnej tablicy: Stan zatrudnienia w przemyśle spożywczym uległ w porównaniu z rokiem poprzedniem poważnej redukcji. Zwłaszcza pogorszenie dajesię zauważyć w młynarstwie. Tendencja zniżkowa na zboże, która się dała zaobserwować zaraz po żniwach, naraziła młyny handlowe, które miały poważne zapasy zboża, na dotkliwe straty. Pozatem dał się odczuć spadek konsumcji mąki z powodu niskiej ceny ziemniaków i ogromne trudności w zbyciu. Zwłaszcza zbyt mąki żytniej, której przemiał był znormalizowany, był bardzo trudny dla przedsiębiorstw dużych, które się do zasad tej normalizacji stosowały, gdyż małe młyny gospodarcze, z natury swej trudniejsze do skontrolowania, wypuszczały na rynek mąkę bielszą, stwarzając w ten sposób młynom handlowym nieuczciwą konkurencję. Normalizacja przemiału utrudniała również eksport mąki żytniej do Gdańska, a nawet w takich warunkach młyny tutejsze były zmuszone produkcję mąki żytniej ograniczać, tembardziej, że sytuację utrudniał jeszcze brak zbytu na otręby. Wpłynęła na to w dużym stopniu przerwa w bezcłowym wywozie otrąb zagranicę. W czasie tej przerwy rynki, na które polskie młyny eksportowały otręby, zostały opanowane przez inne kraje, a głównie przez Rumunję. W chwili obecnej obserwujemy w młynach poważne zapasy otrąb, których nawet rolnicy zużywają obecnie znacznie mniej, gdyż spasają tanie żyto i owies. W ten sposób znaczny procent kapitałów obrotowych młynów został unieruchomiony. Wprowadzeniu premij wywozowych na zboże nie poprawiło sytuacji, gdyż udział rolnictwa w płynących stąd zyskach, wskutek specjalnej konstrukcji akcji wywozowej, okazałsię bardzo nieznaczny. Pozatem kontyngent wywozowy dla zboża i mąki był wyznaczony dla Pomorza nieproporcjonalnie nisko. Bardzo ujemny wpływ na sytuację młynarstwa na Pomorzu wywarła również podwyżka taryf

kolejowych, która niemal zupełnie odcięła nasze młyny od ich dotychczasowych wewnętrznych rynków zbytu, jakiemi są Górny Śląsk i Małopolska. Na poprawę stosunków w młynarstwie zdaniem młynarzy mogły by wpłynąć: 1/ zniesienie normalizacji przemiału, która uniemożliwia większym młynom wykorzystanie nowoczesnych urządzeń i stwarza podstawę dla nieuczciwej konkurencji ze strony nielojalnych młynów i Gdańska, 2/ premjowanie wywozu mąki zamiast zboża, 3/ zastosowanie taryf ulgowych z uwzględnieniem odległości Pomorza od wewnętrznych rynków zbytu.

Nie lepiej przedstawia się sytuacja i w przemyśle krochmalniczym. Kampanję sprawozdawczą przemysł ten rozpoczął w niekorzystnych warunkach. Duże remanenty niesprzedanego towaru z ubiegłej 1928/29 kampanji, zalegające magazyny, trzeba było usunąć, aby umożliwić składowanie nowego produktu, tymczasem trwająca deruta cen na rynku światowym pod wpływem wiadomości z Holandji o drugim pod rząd rekordowym tam roku urodzaju ziemniaków, zaznaczyła się dalszą zniżką ceny: z 10 L. na 9 1/2 L. za tonę fob port morski. Rynek krajowy tak pod względem ilości jak i wskutek fatalnego pogorszenia się warunków płatności daje b. ograniczone możności zbytu.

Względy powyższe, mimo że urodzaj ziemniaków nie zapowiadał się lepiej jak w roku ubiegłym, a specjalnie w Województwie Pomorskiem, z powodu suszy jesiennej na glebach lekkich, sprzęt okazał się niższej średniego, skłoniły fabryki do wystąpienia z ceną zakupu 20 groszy za 1% skrobi w 100 kg. franko stacja odbiorcza dla firm handlujących i 19 groszy dla producentów bezpośrednio. Cena ta odpowiada cenie zakupu ziemniaków fabrycznych płaconej w Holandji przez fabryki spółdzielcze w kampanji 1928/29.

Jeżeli przypomnimy, że w roku ubiegłym przeciętna cena zakupu krochmalni w Polsce wynosiła 40 groszy, t.j. dwa razy więc-

cej, można łatwo uprzytomnić sobie ogromne straty poniesione przez przemysł na remanentach zeszłorocznych wskutek przepłacenia surowca.

Polityka polskiego krochmalnictwa z roku ubiegłego, pragnącego za wszelką cenę wyzyskać warsztaty pracy w nadziei, że od lat niesłychane nizkie ceny poprawią się, okazała się zgubną i w roku bież. musiała zostać zaniechaną.

Za obecnie ofiarowaną przez fabrykę cenę 20 groszy zakupić się daje tylko ograniczone ilości. Producentowi cena ta nie pokrywa jego kosztu usiłuje więc zużytkować ziemniaki drogą spaśnie'go lub też kopcuje i oczekuje lepszej ceny na wiosnę.

Niekorzystna konjunktura roku bież. nie pozwoliła dotąd na uruchomienie spółdzielczej krochmalni „Solanum" w Tczewie.

Krochmalnia Tow. Akc. „Lubań" Oddział w Toruniu, z powodu trudności zaopatrywania się w surowiec, zmuszona była rozpocząć kampanję z opóźnieniem 3 tygodniowem w porównaniu do roku ubiegł. t.j. 7 października, i pracując z początku na jedną zmianę ..a potem na trzy, obecnie z powodu braku surowca stoi nieczynna.

Przypuszczalny przerób ziemniaków krochmalni w Toruniu w bież. roku łącznie z wiosennym przerobem, wyniesie około 80.000 q. t.j. 1/3 tego co w roku ubiegł./227.080 q./. Mimo tak znaczny spadek przerobu, uwzględniając niesprzedane remanenty roku ubiegłego, produkt nieulokowany na rynku krajowym będzie musiał, po cenie zaledwie pokrywającej koszt własny, być wyeksportowany.

Sytuacja jedynej na Pomorzu fabryki makaronu uległa również pogorszeniu. Jako jeden z podstawowych powodów tego stanu rzeczy wysuwany jest zakaz sprowadzania grysiku amerykańskiego,

niezbędnego do wyrobu najlepszych gatunków makaronu. Faktem jest, że dotychczas w kraju żaden młyn nie chciał się podjąć dostawy grysiku z twardej pszenicy dla braku odpowiednich urządzeń i małego zapotrzebowania na taki specjalny grysik to też Toruńska Fabryka makaronu, pozbawiona tego surowca zaczyna tracić rynki zagraniczne,gdzie już miała wyrobioną markę.

Fabryki wódek i likierów oraz rektyfikacji spirytusu pracowały w r.1929 na warunkach dość pomyślnych wykazując nawet w stosunku do roku poprzedniego pewną poprawę. To samo odnosi się również do browarów. Ogółem w kampanji gorzelniczej 1929r., która trwała przeciętnie od stycznia do końca kwietnia,czynnych było na Pomorzu 180 na ogólną ilość 195 gorzelń rolniczych, czyli o 4 więcej, niż w r.1928. Obszar uprawy ziemniaków w majątkach połączonych z gorzelniami czynnemi wynosił średnio 100 ha na 1 majątek. Ogólny obszar uprawy ziemniaków w tych majątkach wynosił 18.042 ha. Ogólny zbiór ziemniaków w tych majątkach wyniósł 2.599.426 q,czyli przeciętnie 144 q z jednego ha. Zużycie ziemniaków do wyrobu spirytusu stanowiło 27% ogólnego zbioru. Prawo odpędu 180 gorzelń czynnych wynosiło na początku kampanji 103.465 hl. czyli przeciętnie 540 hl. na gorzelnię./przeciętna dla całego Państwa - 640 hl./ Dzięki dodatkowo uzyskanym nadkontyngentom produkcja gorzelń rolniczych wyniosła ostatecznie 79.249 hl. 100% spirytusu, czyli o 17% więcej, jak w kampanji poprzedniej. Dla wyprodukowania tej ilości spirytusu zużyto ogółem 721.958 q. ziemniaków i 15.057 q jęczmienia na słód. Przeciętnie wypada na 1 hl. spirytusu 100% - 11 q ziemniaków i 0,19 q.jęczmienia.

Ogółem gorzelnictwo pomorskie za dany spirytus otrzymało od P.M.S. - 8.000.000 zł.

Trudności przemysłu gorzelniczego polegają głównie na

dostosowaniu gorzelń do wymogów akcyzowych, co wymaga znacznych kapitałów na wprowadzenie potrzebnych zmian technicznych, na wadliwem obliczaniu norm zaników magazynowych, co naraża gorzelnie na poważne straty, oraz na zbyt nisko wyznaczanych dla gorzelń pomorskich kontyngentach odpędu i zakupu.

W cukrownictwie na Pomorzu stwierdzić należy dalszy wzrost produkcji z 738.200 q. w wartości cukru białego w kampanji poprzedniej na 765.013 q. w kampanji 1929/30 r. Obszar plantacji buraków również wzrosł z 20.938 ha na 21.502 ha. Przerób buraków jednakże jest trochę mniejszy niż w roku ubiegłym i wynosi 4.735.000 q. wobec 5.034.768 w kampanji poprzedniej. Świadczy to o wysokiej zawartości cukru w burakach tegorocznych, na co wpłynęły korzystne warunki atmosferyczne w okresie dojrzewania buraków.

Przemysł cukrowniczy posiada charakter przemysłu eksportowego i w roku bieżącym będzie zmuszony eksportować przeszło 50% produkcji. Nierentowność tego eksportu powoduje dążenie, by koszty dodatkowe, powstające przy wysyłce cukru, były jaknajmniejsze. Tu odgrywa poważną rolę możność kierowania cukru do własnego portu. Ponieważ jednakże istniejące magazyny w Gdyni okazały się zbyt szczupłe, przeto postanowiły cukrownie Zach.-Polskie wybudować w Gdyni dwa składy własne. Odpowiednie prace są w pełnym biegu i przewiduje się, że magazyny te będą gotowe z początkiem następnej kampanji.

W dziedzinie produkcji pierników, czekolady i cukierków nie zaszły poważniejsze zmiany. Wskutek słabej siły nabywczej konsumentów warunki zbytu i płatności uległy pogorszeniu. Na polepszenie sytuacji mogło by wpłynąć zniżenie podatku od cukru, przeznaczonego do przerobu.

Z dwóch czynnych w roku ubiegłym łuszczarń ryżu łuszczarnia w Starogardzie jako taka zaniechała produkcję. Łuszczarnia ryżu w Gdyni była przez cały rok czynna, jednakże przerobiła ryżu tylko 49.500 tonn wobec 60.000 tonn w roku 1928. Liczba robotników 56, wykazana w sprawozdaniu odnosi się do m.grudnia, natomiast w miesiacach letnich i jesiennych wynosiła około 200 rob., a przeciętnie za cały rok 162, co jest jeszcze jednym dowodem, że opieranie sprawozdania na liczbie robotników z grudnia nie daje dokładnego obrazu o stanie przemysłu.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu ODZIEŻOWO-GALANTERYJNEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozdaw. w stos. do roku poprzed.
		Ilość zakła dów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 29	Ilość zakła dów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Fabryki obuwia	4	227	3	252	90%
2.	Fabryki bielizny	-	-	1	15	-
3.	Fabryki odzieży	2	42	1	25	168%
4.	Fabryki kapeluszy	-	-	-	-	-
5.	Fabryki wyrobów galanter.	3	156	3	94	166%
	Razem	9	425	8	386	110%

Uwagi do powyższej tablicy: W tej grupie przemysłu na pierwszem miejscu należy postawić fabryki obuwia. Ogólny bilans tych fabryk za rok ubiegły nie wykazał pogorszenia, jakkolwiek warunki produkcji i zbytu były dość ciężkie i fabryki te były zatrudnione w połowie swej normalnej zdolności produkcyjnej. Wpływa na to z jednej strony konkurencja wojskowych wytwórni obuwia, ograniczanie się w zakupie obuwia przez niezamożny ogół społeczeństwa /konsumcja w Polsce wynosi 1 parę obuwia na obywatela rocznie, w Niemczech - 3/, a z drugiej - konsumcja zagraniczna, a zwłaszcza czechosłowackich fabryk obuwia, które dzięki masowej i na wysokim poziomie technicznym stojącej fabrykacji są w stanie tanio i na dogodnych warunkach kredytowych obuwie dostarczać. Nasuwa to myśl o niewystarczającej ochronie celnej obuwia krajowego. Pozatem należałoby dążyć do uproszczenia procedury zwrotu cła za importowane skóry podeszwowe przy eksporcie polskiego obuwia, co

by umożliwiło wywóz z Polski poważnych ilości obuwia zwłaszcza płóciennego, którego przed wojną Polska dużo produkowała.

Pozatem na poprawę sytuacji duży wpływ miałoby umożliwienie eksportu obuwia na Wschód, gdzie obuwie polskie jest z czasów przedwojennych znane z dobrej strony. Inne zakłady w tej grupie rozwijają się dość pomyślnie. Fabryka grzebieni i guzików uskarża się jednakże również na dotkliwą konkurencję wyrobów zagranicznych, na wygórowane cło od niezbędnych do produkcji surowców, oraz na niewypłacalność odbiorców.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu BUDOWLANEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozdaw. w stos. do roku poprzed.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 29	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Przedsiębiorstwa robót drogowych	3	86	4	123	70%
2.	Przedsiębiorstwa robót budowlanych nadziemnych	32	1104	33	854	130%
3.	Przedsiębiorstwa robót budowy urządzeń przem.-techn.	3	553	4	465	13[illegible]%
4.	Przedsiębiorstwa robót instalacyjno-budowl.	8	146	4	261	56%
5.	Przedsiębiorstwa robót brukarskich, asfaltowych itp.	3	65	4	88	74%
	R a z e m	47	1954	49	1791	109%

Do powyższej tablicy osobnych uwag nie podaje się, gdyż stan przemysłu budowlanego opisano w uwagach do przemysłów mineralnego, żelaznego, drzewnego i in.-

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysłu POLIGRAFICZNEGO według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozd.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stos. do roku poprzedn.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII.29	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII.28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Wyrób obić papierowych	–	–	–	–	–
2.	Drukarstwo	10	476	10	529	90%
3.	Litografja	1	64	1	76	84%
4.	Introligatorstwo	–	–	–	–	–
5.	Inne	–	–	–	–	–
	Razem	11	540	11	605	89%

Uwagi do powyższej tablicy: Rozwój przemysłu graficznego jest ściśle związany ze stanem rolnictwa, handlu i przemysłu. Zastój w tych podstawowych gałęziach życia gospodarczego stanowi o ograniczeniu zamówień w przemyśle graficznym. Jeżeli ujemny wpływ przeżywanych obecnie trudności gospodarczych nie odbił się na stanie zatrudnienia w drukarniach, świadczy to tylko o ich intencji przetrzymania sił fachowych przez okres zastoju ze względu na wiarę w jego przejściowy charakter. Drukarnie na Pomorzu naogół są pod względem technicznym przestarzałe, jednakże brak gotówki oraz wysokie cła na przybory i maszyny drukarskie-nawet niewyrabiane w kraju-uniemożliwiają renowację zakładów, co potęguje ujemny wpływ konkurencji lepiej urządzonych drukarń gdańskich. Zakłady graficzne uskarżają się na konkurencję ze strony państwowych drukarni oraz odczuwają dotkliwie dążność

poszczególnych urzędów i instytucji społecznych do samowystarczalności w tej dziedzinie. Nie ulega kwestji, że stosowanie obecnie na szeroką skalę maszyn do powielania i t. p. poważnie uszczupla zakres pracy drukarni.

Pozatem na przemyśle graficznym ciążą ogólne niepomyśle warunki gospodarcze, które bezpośrednio objawiają się w braku kredytu, nieakuratnej wypłacalności klijenteli i t.p. a pośredniem - w zaniku czytelnictwa pośród nawet inteligencji, która w najlepszymhwypadku korzysta z wypożyczalni książek.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie przemysł UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ według liczby zakładów i robotn.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj zakładów	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% uruchomienia ilości robotn. w roku sprawozd. w stosunku do roku poprzedn.
		Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 29	Ilość zakładów czynnych	Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31. XII. 28	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Gazownie	4	172	2	132	130%
2.	Elektrownie	4	466	4	387	120%
3.	Wodociągi	1	40	1	25	160%
4.	Tramwaje	2	153	2	164	93%
	R a z e m	11	831	9	708	118%

Uwagi do powyższej tablicy: Ogólny stan tej grupy przemysłowej nie uległ zasadniczym zmianom. Rozwój tych przedsiębiorstw idzie równolegle z przyrostem ludności w miastach, który naogół jest stały i dość poważny. Wzrost produkcji gazu i prądu w porównaniu z rokiem poprzedniem wynosi mniejwięcej 10%. Zakłady użyteczności publicznej stale ulepszają swoje urządzenia przez modernizację pieców gazowych, instalacje nowych kotłów parowych i zakup nowych tramwajów. Należy podkreślić ważny moment w dziejach elektryfikacji Pomorza, a mianowicie powstanie w roku sprawozdawczym elektrowni wodnej w Żurze, która będzie wkrótce uruchomiona i podwoi produkcję prądu Sp. Akc. Gródek. Szybki rozwój konsumcji prądu na wsi został zahamowany przez ciężkie położenie rolnictwa, mianowicie Związek elektryfikacyjny Chełmno-Świecie-Toruń wykazuje, iż wzrost ten w stosunku do roku poprzedniego wynosił w la-

tach 25 - 29 - kolejno 62,42,90, 30 i 19 % czyli, że tempo rozwoju elektryfikacji ulega stałemu zwolnieniu. Elektrownie uskarżają się nadal, iż przemysł wyrobu aparatów elektrotechnicznych nie jest dostosowany do potrzeb rynku, wskutek czego poważną ilość tych urządzeń trzeba w dalszym ciągu sprowadzać z zagranicy. Pewna poprawa w tej dziedzinie jednakże nastąpiła, mianowicie zaczęto wyrabiać w kraju liczniki energji elektrycznej. Pozatem z punktu widzenia rozwoju elektryfikacji elektrownie prywatne wypowiadają się za zaliczeniem prądu do artykułów pierwszej potrzeby i obniżeniem w konsekwencji pobieranej obecnie od prądu pełnej stawki podatku obrotowego.

S P R A W O Z D A N I E

o stanie wszystkich grup przemysłu według liczby zakładów i robotników.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj przemysłu	Rok sprawozdawczy /1929/ Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdawczy /1929/ Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 1929 r.	Rok poprzedni /1928/ Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni /1928/ Rzeczywista ilość zatrudnionych robotników na 31.XII. 1928 r.	% uruchomienia ilości robotników w roku sprawozdawczym w stosunku do roku poprzedn.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Przemysł mineralny	49	1157	57	1354	85%
2.	" żelazny i metalowy	8	1855	9	1845	100%
3.	" maszynowy i elektrotechn.	29	1863	23	2105	88.5%
4.	" chemiczny	9	5430	9	5015	104%
5.	" włókienniczy	1	90	1	80	112%
6.	" papierniczy	6	224	5	203	110%
7.	" garbarski i przetw. zwierz.	1	34	1	33	103.5%
8.	" drzewny	89	3309	104	4110	81%
9.	" spożywczy i rolny	51	4963	50	5869	83%
10.	" odzieżowo-galanteryjny	9	425	8	386	110%
11.	" budowlany	47	1954	49	1791	109%
12.	" poligraficzny	11	540	11	605	89%
13.	" użyteczn. publiczn	11	831	9	708	118%
	R a z e m	321	22675	336	24104	94%
	Różnica zatrudnienia w przemysłach sezonowych w/g. następnej tablicy porównawczej		6535		7291	89,5%
	O g ó ł e m		29210		31.395	

S P R A W O Z D A N I E

porównawcze co do stanu zatrudnienia w przemysłach sezonowych.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

L. p.	Rodzaj przemysłu	Rok sprawozdawczy			Rok poprzedni			% stosunek maksymalnego zatrudnienia w roku sprawozd. do roku poprzedniego
		Ilość zakładów czynnych	Maksymalny stan zatrudnienia	Stan zatrudnienia na 31/XII. 1929 r.	Ilość zakładów czynnych	Maksymalny stan zatrudnienia	Stan zatrudnienia na 31.XII. 1928 r	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Cegielnie	46	2633	1152	53	2771	1190	95%
2.	Fabr. maszyn roln.	14	2009	1492	15	2065	1816	101%
3.	Tartaki	61	2279	1183	78	4153	2026	55%
4.	Młyny	12	617	520	11	1123	880	55%
5.	Krochmalnie	1	90	60	2	190	112	47%
6.	Cukrownie	5	3089	2414	5	2974	2768	104%
7.	Fabr. konserw owoc. i jarzyn.	4	195	86	6	351	52	55%
8.	Przeds. budowlane:	-	-	-	-	-	-	-
	a/ dla robót drogowych	3	410	86	4	561	123	73%
	b/ dla robót nadziemn.	32	2342	1104	33	2245	854	104%
	c/ " " urządzeń przem-techn.	3	1081	553	4	592	465	170%
	d/ " " instal. budowl.	6	406	146	4	451	261	90%
	e/ " " brukarsk. itp.	3	245	65	4	450	88	54%
	R a z e m	190	15396	8861	219	17.926	10.635	86%
	Różnica między maksymalnym stanem zatrudnienia a stanem na 31/XII.		15396 8861	rob. "		17.926 10.635	rob. "	
			6535	rob.		7.291	rob.	

S P R A W O Z D A N I E

o stanie produkcji w

WOJEWÓDZTWIE POMORSKIEM.

Rodzaj produkcji	Rok sprawozdaw. Ilość zakładów czynnych	Rok sprawozdaw. Produkcja rzeczywista	Rok poprzedni Ilość zakładów czynnych	Rok poprzedni Produkcja rzeczywista	% stosunek roku sprawozd. do poprzedn.
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Przemysł metalowo-maszyn:					
Naczyń emaljów /blasz.-lanych/	2	3859 tonn	2	724 tonn	533%
Odlewów żeliwnych handlowych, budowl., sanit. kancel. rury wodociągowe itd./	2	5891 "	2	4702 "	125%
Naczyń i sprzętów blaszanych	2	643 "	3	892 "	72%
Drutu i gwoździ	–	– "	–	– "	–
Śrub i nitów	–	– "	–	– "	–
Maszyn rolniczych dla obróbki ziemi	14	[illegible] szt.	13	135,042 szt.	88,6%
Maszyn rolniczych dla obróbki słomy i ziarna		5.853 "		37.590 "	15,6%
Obrabiarek do metali	1	[illegible] tonn /produkowano większe przedmioty/	1	2,5 tonn	
" " drzewa					
Silników maszyn parowych		–		1 szt.	–
" lokomobil	1	2 szt. razem 65 KM. 2 pogłębiarki razem 55 K.M.	1	6 szt. - 275 K.M.	–
" spalinowych				–	–
2. Przemysł elektrotechnicz					
Maszyn elektrotechn. i transformatorów	–	–	–	–	–
Aparatów elektrycznych	–	–	–	–	–
Materjałów instalacyjnych /rurki izolac., wyłącz., przełącz., gniazdka, bezp. oprawki itd./	2	110 ton	1	38 ton	289%
Przewodniki i kable	–	–	–	–	–

Rodzaj produkcji	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% stosunek roku sprawozdaw. do poprzedn.
	Ilość zakładów czynnych	Produkcja rzeczywista	Ilość zakładów czynnych	Produkcja rzeczywista	
1.	2.	3.	4.	5.	6.
3. Przemysł mineralny					
Produkcja cementu........	1	12.000 tonn	1	5.110 tonn	235%
" szkła wszelkiego	-	- "	-	- "	-
4a. Przemysł chemiczny-nieorganiczny.					
Kwasów mineralnych........	-	- kg.	-	- kg.	-
Alkalji..................	-	- "	-	- "	-
Nawozów sztucznych........	-	- "	-	- "	-
4b. Przemysł chemiczny organiczny					
Produkcja produktów destylacji smoły węglowej	-	- "	-	- "	-
Węglowodowy /benzol, tolnol, fenol itp./...........	-	- "	-	- "	-
Półprodukty /nitro-, amido-pochod. itd./............	-	- "	-	- "	-
Barwniki syntetyczne / t.zw. anilinowe/........	-	- "	-	- "	-
Produkcja produktów destylacji drzewa:	-	- "	-	- "	-
Octan wapniowy...........	-	- "	-	- "	-
Kwas octowy..............	-	- "	-	- "	-
Oceton...................	-	- "	-	- "	-
Alkohol metylowy /spirytus drzewny/...........	-	- "	-	- "	-
Wyrobów gumowych: a/ kaloszy, śniegowców, obuwia sportowego itp. b/ opon i dętek do samoch. c/ płaszczy i peleryn	2	8.030.175 par 200.000 kompl. 299.113 szt.	1	6.949.412 par 207.267 kompl. 25.547 szt.	115,5% 96,5% 1170,8%

Rodzaj produkcji	Rok sprawozdaw.		Rok poprzedni		% stosunek roku sprawozdaw. do poprzedn.
	Ilość zakładów czynnych	Produkcja rzeczywista	Ilość zakładów czynnych	Produkcja rzeczywista	
1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sztucznego włókna /przędza jedwabna/............	-	-	-	-	-
Materjałów wybuchowych...	-	-	-	-	-
5. Przemysł Papierniczy:					
Masy drzewnej............	-	- kg.	-	- kg.	-
Celulozy...............	-	- kg.	-	- kg.	-
Papieru...............	1	3652 ton	1	230 ton	89,4%
Tektury................				4082 "	
6. Przemysł drzewny:					
Ilość przerobionego drzewa w tartakach..........	61	189,215m^3	78	351.780 m^3	53,7%
Ilość przerobionego drzewa w fabrykach mebli.....	16	7.173m^3	13	6.346 m^3	113 %
Ilość przerobionego drzewa w fabr. wyrobów drzewn.	6	13.401 "	7	16.700 "	80,8%
7. Przemysł włókienniczy:					
Ilość przerobionej bawełny	-	- ton	-	- ton	-
" " wełny	-	- "	-	- "	-
" " lnu	1	85 "	1	68 "	85,3%
" " konopi	-	- "	-	- "	-
" " juty	-	- "	-	- "	-
" " jedwabiu	-	- "	-	- "	-
Ilość zużytej do produkcji tkanin przędzy.	-	- "	-	- "	-
8. Przemysł konfekcyjny:					
Produkcja obuwia mechanicznego	4	147.653	3	142.443szt.	103,6%

Dane co do produkcji

artykułów monopolowych i podlegających podatkom konsumcyjnym w WOJEWÓDZTWIE POMORSKIEM
/Informacje Pomorskiej Izby Skarbowej/

Rodzaj produkcji		Rok sprawozdawczy Produkcja rzeczywista	Rok poprzedni Produkcja rzeczywista
1.		2.	3.
Spirytus /surówka/		10025720 ltr.	6006769 ltr.
Wódka		382117 "	698214 "
Wino owocowe		73286.89 "	46644 "
Napoje podobne do wina		-	675 "
Piwo pełne		109281.83 htlr.	107023 htlr.
Piwo dubeltowe		2061.92 "	2518 "
Cukier biały /kryształ/		104438.83 qwint	858575 qwint
" mączka I rzutu		799192 "	725061 "
" " II "		4094 "	66693 "
Melasa		73414 "	1.082704 "
Syrop buraczany		5822.88 "	44699 "
Ocet		1094255 ltr.	1.747808 ltr.
Wyroby tytuniowe	tytoniu	1924649 klg.	1.041386 klg.
	papierosów	76.317625 sztuk	206.622505 szt.

TORUŃ, dnia 8. lutego 1930 r.

Za Wojewodę:
Inż. [signature]
/Inż. St. Celichowski/
Naczelnik Wydziału Przemysłu i Handlu

